

EELKO HUIZINGH

DE MOEIZAME WEG NAAR DUURZAAMHEID

Verduurzaming wordt veel besproken maar vordert moeizaam. Onlangs schatte het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) de kans dat Nederland het wettelijke klimaatdoel haalt op minder dan 5 procent. Sterker nog, voor meerdere sectoren, zoals industrie, mobiliteit en landbouw, wordt verwacht dat de uitstoot zelfs toeneemt. Waarom komt verduurzaming zo moeizaam van de grond?

Uiteraard zijn er ook tal van duurzame initiatieven en goede voorbeelden. Denk aan elektrische voertuigen, vleesvervangers en warmtepompen. Of aan de Duurzame Dertig, die deze krant organiseert. Ook in het opstellen van doelstellingen voor de lange termijn zijn we goed. Zelfs Shell noemt op haar website als doel voor 2050 'netto nul uitstoot', maar richt zich nu nog even op olie en gas.

Verduurzaming op korte termijn, ook al is het maar een beetje, blijkt veel moeilijker. Zie de recente weerstand van enkele groepen ondernemers tegen de emissievrije zones, ondanks vele jaren praten, ook met en door ondernemers, en een waslijst aan uitzonderingen. Vorige maand nog pleitten Duitse en Franse autofabrikanten voor uitstel van strengere EU uitstootregels.

Aan de andere kant twijfelen nog maar weinigen aan smeltende poolkappen, extremer weer en verlies aan biodiversiteit. Zo wordt het verdwijnen van bloeiende planten in Nederland mede geweten aan een tekort aan insecten. Moest je vroeger na een lange autorit je voorruit schoonboenen vanwege alle dode vliegen, nu is dat 'gelukkig' niet meer nodig.

Waarom leidt *weten* niet tot *doen*? Over deze vraag is al heel veel geschreven, het antwoord komt neer op barrières op zowel individueel als systeemniveau.

Op individueel niveau speelt, naast onze natuurlijke weerstand tegen verandering, dat wij mensen gewoonte- en sociale dieren zijn. Veel van ons gedrag is automatisch en onbewust, we doen wat we altijd deden en volgen de norm van onze sociale groep. Vinden onze vrienden vegetarisch eten onzin, dan blijven we vleeseters.

Niet-duurzame keuzes leveren op korte termijn vaak ook meer gemak en zijn goedkoper. Met de trein naar Barcelona in plaats van met het vliegtuig, ik heb het nog even nagekeken, duurt drie keer zo lang en is drie keer zo duur, en je loopt ook nog het risico dat een overstap misgaat.

De voordelen van niet-duurzame keuzes zijn zeker, meteen en voor jezelf, terwijl de effecten van duurzame keuzes onzeker, op lange termijn en collectief zijn. Vergelijk dat eens met je vinger in een stopcontact steken: het resultaat (de stroomstoot) krijg je zeker, meteen en zelf. Een geweldige stimulans voor gedragsverandering.

Wellicht maakt een buurman een opmerking over je niet-duurzame gedrag, maar het is onwaarschijnlijk dat een bewoner van een onderstromend eilandje in de Stille Zuidzee dat zal doen, en je nog ongeboren achter-achterkleinkinderen al helemaal niet.

Op systeemniveau speelt dat ons economisch mechanisme verduurzaming tegenwerkt. Economen spreken van negatieve externaliteiten. Simpel gezegd: vervuilen is gratis, niet vervuilen kost geld. En dus zijn consumenten en bedrijven een dief van hun eigen portemonnee als ze voor de duurzame optie gaan.

Dat is waarom aandeelhouders Shell liever zien investeren in olie en gas dan in hernieuwbare energie. Het verklaart ook het prijsverschil tussen met de trein of het vliegtuig naar Barcelona.

Vanwege de barrières op individueel en systeemniveau is het noodzakelijk dat de overheid sturend optreedt. Door bepaald gedrag te verbieden, zoals de uitstoot van giftige stoffen. Of door dit te belasten, om duurzame keuzes relatief goedkoper te maken. Of door duurzame keuzes te stimuleren via belastingvoordelen en subsidies of door bij het verlenen van opdrachten te kiezen voor duurzame ondernemers.

Helaas werkt ook ons politieke systeem verduurzaming niet in de hand. In onze democratie krijgt elke regering vier jaar de tijd om zich te verzekeren van een nieuwe regeerperiode. Helaas betaalt verduurzaming zich vaak niet binnen die periode terug.

Daarmee is het gevaar levensgroot dat kortzichtig beleid wordt verkozen boven het aloude 'regeren is vooruitzien'. We zien het nu voor onze ogen gebeuren, zowel in Nederland als met de herverkiezing van Donald Trump. Hoe voorkomen we dat het de wal is die het schip dwingt te keren?

Dr. Eelko Huizingh werkt bij de vakgroep Innovatiemanagement & Strategie van de Rijksuniversiteit Groningen en is auteur van het boek *Innovatiemanagement*.

